

SEDAMNAESTI SVEZAK GLASILA MEĐUNARODNOG ODBORA POVIJESTI ZNANOSTI

Nova ekipa *Međunarodnog odbora povijesnih znanosti (CISH)* čije je sjedište uprave u Lausanni, objavila je u Parizu 1991. godine 17. svezak svoga "Bulletin d'information". Držeći se tradicije, nova ekipa u Bulletinu i dalje zadržava stare rubrike: obilne informacije o životu CISH-a (Comité international des sciences historiques) kojega je vitalnost povratilo zadnji Madridski kongres, zahvaljujući Španjolskom odboru povijesnih znanosti; informacije o suradnji CISH-a i *Unesco-a* posredstvom *Međunarodnog odbora za filozofiju i humanističke znanosti (CIPSH)*; i konačno, imenik koji svakome omogućuje pronalaženje referenci, imena, adresa i naslova publikacija za koje je zainteresiran.

Sadašnji glavni tajnik CISH-a *François Bédarida* (inače voditelj poznatog *Instituta za povijest sadašnjosti /CNRS/* u Parizu), poziva na pripremu slijedećeg svjetskog kongresa povjesničara u Montrealu 1995. godine. Traži nove ideje i prijedloge, naročito poticaje mladih generacija. Ne želi da se djelatnost CISH-a ograniči na običnu petogodišnju realizaciju plana, ma kako ona bila briljantna.

S time u vezi, predsjednik upravnog odbora CISH-a, *Theo C. Barker* (Department of Economic History, London School of Economics, London) moli da mu se pismeno odgovori na pitanja: 1. Koje su nove značajne teme istraživanja koje privlače pažnju znanstvenika i koji su to učenjaci? Najzanimljiviji bi bili odgovori mladih naraštaja povjesničara čija su imena svijetu još nepoznata; 2. Da li bi trebalo smanjiti broj plenarnih sjednica sada kada je više manjih skupova na programu? 3. Da li bi CISH trebalo koristiti za obraćanje ne-povjesničarima? Ako je tako, kako bi se to najbolje izvelo?

U Bulletinu zatim sjedi: Statut CISH-a na francuskom i engleskom jeziku (od 21. kolovoza 1975. i doručan 28. lipnja 1977.); popis *novog članstva* CISH-a koje ostaje do kraja XVIII kongresa CISH-a te *zapisnici sjednica upravnog odbora*.

Iz izvještaja prethodna glavnog tajnika, prog. Helene Ahrwiler, vidi se da je dužnost glavnog tajnika ispitati dosjee novih nacionalnih odbora, pridruženih organizacija ili unutrašnjih komisija za primanje u CISH.

Tako su, na prijedlog prof. Arhwiler, na glavnoj skupštini, u kolovozu 1990. primljeni u CISH, u svojstvu nacionalnih odbora, *Urugvaj, Gvineja i Udruženje vijetnamskih povjesničara* a, u svojstvu unutrašnjih komisija, *Trajna konferencija za povijest obrazovanja, Međunarodni odbor za latinsku paleografiju, "Majestas" i Savjet za istraživanje mira u povijesti* (Council of Peace Research in History). Za nas je možda najzanimljivije novo unutrašnje tijelo CISH-a - *Međunarodna komisije protiv manipulacije poviješću*, sa sjedištem u Parizu, osnovana na prijedlog prof. Jeana Dausseta, nobelovca za genetiku i predsjednika Svjetskog pokreta za znanstvenu odgovornost. Po njegovu mišljenju, osim znanstvene odgovornosti na području genetike, fizike, kemije i okoliša, postoji i opasnost od manipuliranja poviješću koje "izopačuje duše".

Prema popisu u Bulletinu, u CISH-u se trenutno nalazi 51 nacionalni odbor (jedan od njih je bio i jugoslavenski), 23 pridružene međunarodne organizacije i 18 unutrašnjih komisija. Predsjednik Jugoslavenskog odbora bio je dr. Rene Lovrenčić. U Komisiji za očuvanje i publiciranje suvremenih izvora (Povijesni institut Mađarske akademije znanosti, 1989) predstavnik Jugoslavije bila je dr. Mirjana Gross. Prof. dr. Rene Lovrenčić i prof. dr. Mirjana Gross bili su delegirani u ime Saveza povijesnih društava Hrvatske. Ovaj je Savez 25. rujna 1991. godine - u znak prosvjeda protiv jugosrpske agresije na Republiku Hrvatsku - istupio iz Saveza historičara Jugoslavije, pa je time i prof. Lovrenčić prestao biti predsjednikom Jugoslavenskog povijesnog nacionalnog komiteta, a prof. Gross članom spomenute komisije.

U II. dijelu Bulletinu, koji se odnosi na veze CISH-a s UNESCO-m, objavljeni su uvjeti pod kojima Međunarodni odbor za filozofiju i humanističke znanosti dodjeljuje potpore za skupove i izdanja.

U III. dijelu Bulletinu tiskan je *imenik* koji sadrži popis adresa nacionalnih odbora i svih članova odbora, te održanih i planiranih skupova i objavljenih publikacija. Slijedi popis pridruženih međunarodnih organizacija i unutrašnjih komisija s istorodnim informacijama.

Na kraju Bulletina nalaze se nekrolozi *Karlu Dietrichu Erdmannu*, poznatom njemačkom povjesničaru i *Eugeneu Stanescuu*, rumunjskom bizantologu.

Najzanimljivije u čitavom Bulletinu svakako su teme na koje su održani skupovi povjesničara. Odmah se vidi da mnoge zemlje, naročito one iz istočne Europe, nastoje održati bilaterarne skupove s ostalim europskim zemljama, uglavnom susjednim, ali i ne samo s njima, na razne teme o međusobnim odnosima u povijesti. Jedna od najčešćih tema svakako je dvjestota godišnjica Francuske revolucije.

Navedimo neke od skupova *nacionalnih odbora*:

Velika Britanija održala je anglo-madžarsku konferenciju povjesničara (London, kolovoz 1989) a opća tema bila je : aristokratsko-plemička kultura i kultura građanske elite u obje zemlje, od XIII. do XX. stoljeća. U rujnu 1991, održan je skup na temu proizašlu iz prethodne: regionalizam kao faktor koji presjeca sve klase u kulturnom, institucionalnom i gospodarskom smislu. U kolovozu 1991. održana je anglo-sovjetska konferencija povjesničara na temu "Zajednički europski dom".

Mađarska delegacija povjesničara sudjelovala je u italo-madžarskom kolokviju posvećenom italo-madžarskim vezama od 1930-1956. (Rim, studeni 1990), a u planu za 1991-92. stoje italo-madžarski i franko-madžarski kolokviji u Budimpešti te anglo-madžarski u Sarospataku.

Irska je u okviru svoje XIX. konferencije povjesničara održala simpozij na zanimljivu temu: "Povjesničari, političari i ideologija" (Dublin, lipanj 1989) što je i objavljeno u "Proceedings of the 19th Irish Conference of Historians, 1991". Zatim je održala simpozij "Revizionizam u irskoj povijesti" (Belfast, kolovoz 1989), a u lipnju 1991, u Ulsteru je održana XX. irska konferencija povjesničara na temu "Rat, političari i društvo".

Izrael je priredio i za nas zanimljivu mini-konferenciju na temu "Istočna Europa: između prošlosti i budućnosti".

Italija je u Salernu, u kolovozu 1989, imala skup na temu "Nacija i država u povijesti Italije (suvremeno doba)".

Japan je priredio u Moskvi 1989. god. kolokvij "Svijet početkom Drugog svjetskog rata, 1939-1941", kao i IX. kolokvij japanskih i sovjetskih povjesničara (Tokio, lipanj 1989).

Da se bilaterarni skupovi događaju i između udaljenih zemalja dokazuje *Meksiko* gdje su se sastali sovjetski i meksički povjesničari (veljača 1990).

Nekadašnja "*Čehoslovačka*" održala je franko-čehoslovački kolokvij o "franko-čehoslovačkim odnosima između dva svjetska rata" (Prag).

Bivši "SSSR" organizirao je bilaterarne kolokvije s povjesničarima Francuske, Japana, Belgije, Španjolske, Švedske, Austrije, Danske, SAD-a, Finske, Italije, Austrije, Francuske.

Predstavnici (ne navodi se koji) bivše *Jugoslavije* sudjelovali su u Parizu 1989. god. na međunarodnom kolokviju u povodu 200. godišnjice Francuske revolucije, te na sjednicama komisija povjesničara bivše Čehoslovačke i Jugoslavije (1989), Italije i Jugoslavije te Jugoslavije i Mađarske (1989).

Netočno se navodi da je prilikom Madridskog kongresa povjesničara (na kojem su sudjelovali i predstavnici tadašnje Jugoslavije) objavljeno "10 godina jugoslavenske historiografije" (1975-1985).

U pridruženim međunarodnim organizacijama održani su sljedeći skupovi:

Međunarodno udruženje za proučavanje europskog jugo-istoka, skup: "Proročki tekstovi i slike na europskom jugo-istoku u Srednjem vijeku i u prvoj modernoj epohi: politika i mentalitet" (Bukurešt, travanj 1990); "Balkanski svijet i europski jugo-istok kroz mitove, legende i svoju historijsku literaturu"; "Europski jugo-istok i veliki trgovački putovi: politički, gospodarski i socio-kulturni vidovi" (Madrid, kolovoz 1990). Za 1992. godinu (lipanj, Moskva) planira se skup "Balkan, Rusija i istočno pitanje", te kolokvij na temu "Od putnika do novinara: istine i izobličenja u slici o europskom jugo-istoku od XVI-XX stoljeća" (Bukurešt, 1992).

Međunarodno udruženje za povijest prava i institucija priredilo je u Madridu (Međ. kongres povijesnih znanosti, 1990), u suradnji s Međunarodnom komisijom za povijest sveučilišta, kolokvij na temu "Politička moć i sveučilišni svijet".

Međunarodni odbor za povijest II svjetskog rata imao je u Madridu 1990. kolokvij na temu "Hod ka ratu. Kolektivni mentalitet i javno mnijenje suočeni s ratnom prijetnjom".

Povijesna komisija za historiografiju konferirala je, također u Madridu, o sukobu zapadne i ne-zapadne historiografije, a za 1992. god. planira sastanak o razvoju historiografije u Istočnoj Europi.

Međunarodna komisija za povijest socijalnih pokreta i socijalnih struktura u Madridu obradila je temu "Mladost i njeni pokreti. Utjecaj na razvoj društva XIX i XX stoljeća", te temu "Socijalni pokreti i kultura".

Međunarodna komisija za poredbenu crkvenu povijest održala je kolokvije o crkvenim financijama i odnosu kršćanstva i znanosti (Zeneva, kolovoz 1989.), a na Međunarodnom kongresu CISH-a (Madrid 1990) sudjelovala je s temama "Crkva u gradu" i "Crkva i nacionalizam". U planu za 1992. i 1993. naveden je kongres u Rimu o kršćanstvu na selu.

Međunarodna komisija za vojnu povijest održala je kolokvij o utjecaju Francuske revolucije na strategiju i taktiku (Pariz, rujan 1989), te kolokvije o utjecaju vojne misli na odvijanje rata kroz posljednjih 5 stoljeća (Madrid, rujan-listopad 1990) i "Rat u planini" (Zurich, kolovoz 1991).

Međunarodna komisija za povijesna slavistička istraživanja održala je u Madridu 1990. akademski suret o doticajima iberskih zemalja sa slavenskim svijetom od XVI-XX stoljeća, a radovi će biti objavljeni u "East European Quaterly".

Međunarodna komisija za povijest državnih skupština održala je kongres o dvo-domnosti prilikom 175. godišnjice stvaranja prvog doma nizozemskog parlamenta (Hag, kolovoz 1990). Održan je također i skup o dvjestogodišnjici poljskog ustava od 3. svibnja 1791. godine, prvog suvremenog pisanog ustava u Europi (Varšava, rujan 1991).

Međunarodna komisija za povijest gradova publicirala je svoj "Povijesni atlas gradova" (1990), a u programu su "Elenchus Fontium Historiae Urbanae" III/1 Austrija i II/1 Francuska kao i nekoliko novih "Atlasa..".

Međunarodno udruženje povijesnih društava za proučavanje hebrejske povijesti raspravljalo je o Sefardskim židovima i njihovoj disperziji: utjecaju na španjolsku i židovsku povijest.

Međunarodno društvo za didaktiku povijesti održalo je u Madridu 1990. god. kolokvij: "Promjene u historijsko-političkoj svijesti kao posljedica nastanka globalnog historijskog prostora".

U okviru *unutrašnjih komisija* CISH-a analizirale su se slijedeće teme:

Udruženje protiv manipulacije poviješću: "Dopuštene droge: alkohol, duhan, brzina"; "Transplantacija organa u djece", "Laseri", "Odnos znanost - industrija - međusobne odgovornosti"; "Étape evolucije - oruđe - stroj - robot"; "Znanost i sport"; "Nekoliko pitanja s kraja XX stoljeća o atmosferskom okolišu". U planu za 1991. i 1992. god. su teme: "Progres znanosti u XXI stoljeću: današnji odgovori i nade za sutra"; "Genetika", "Geoznanost (Geoscience)", "Atmosferski okoliš".

Međunarodna komisija za povijesnu demografiju imala je kolokvij sa sadržajem o obiteljskim modelima u srednjoj Europi od XVI-XVIII. stoljeća (Poljska, listopad 1989), te skup "Uloga države i javnog mnijenja na demografske fenomene", a objavila je "Napučenost svijeta prije 1800" (engleski i francuski, Liège, Ordina, 1991). U programu za 1991. i 1992. god. je europski kolokvij "Unutrašnje migracije" (Santiago de Compostela, 1993).

Stalna međunarodna konferencija za povijest obrazovanja za 1992. godinu (Harward, mjesec studeni) planira prvi ne-europski susret koji ko-sponsorira Američko društvo za povijest obrazovanja, a tema je: "Obrazovanje u novom svijetu - auropski, afrički, azijski korjeni u američkom iskustvu".

"*Majestas: Rulership - Souveraineté - Herrschertum*" ima u programu skup "Stilovi vladanja: 1. Karolinški, 2. Diplomacija III, XIV. stoljeće" (SAD, svibanj 1992).

Iz sadržaja ovog 17. sveska službene publikacije svetskoga udruženja povjesničara vidljivo je da su pojedina njegova tijela vrlo aktivna dok je djelovanje ostalih zanemarivo. U okviru te djelatnosti slabo je uočljivo sudjelovanje predstavnika saveznog udruženja povjesničara bivše Jugoslavije. Zbog toga, hrvatski povjesnici, sada, u novome obzoru samostalne i suverene Republike Hrvatske, trebaju što prije naći svoje mjesto u međunarodnim udruženjima. Kako nas je obavijestio krajem veljače 1992. god. dr. Petar Strčić, predsjednik Društva za hrvatsku povjesnicu (Savez povijesnih društava Republike Hrvatske), to je Društvo već poduzelo određene korake da osnuje *Hrvatski povijesni nacionalni odbor* te da zatraži uključenje u međunarodnu povijesnu asocijaciju i u njezina tijela.

Tihana Mršić

FRANKO MIROŠEVIĆ: POČELO JE 1918. ... JUŽNA DALMACIJA 1918-1929. "Školska knjiga", Zagreb, 1992, 1-225.

U recenziji knjige dr. Ivo Perić je istaknuo da knjiga Franka Miroševića "...prvi put cjelovito obrađuje prošlost južne Dalmacije od 1918. do 1929. godine", te da je ovim redom "prikazana sustavna geneza razvoja hrvatskog narodnog pokreta na spomenutom dijelu Hrvatske od 1918 do 1929. godine pod vodstvom Stjepana Radića i otpor pučanstva velikosrpskom hegemonizmu te njegovu posezanju za tim hrvatskim krajem, posebno za krunom hrvatskih gradova - Dubrovnikom".

Knjiga se sastoji od nekoliko dijelova. Poslije predgovora i uvodnoga historiografskog pregleda postojeće literature obrađene su gospodarske prilike u južnoj Dalmaciji sa svim bitnim komponentama. Posebna je pozornost posvećena teritoriju i pučanstvu bivših kotareva Dubrovnik i Korčula, koje - osim dubrovačke oblasti u vremenu od 1923. do 1929. - nije bilo u međuračju posebna administrativna cjelina. Autor se nije bavio ni područjem Boke kotorske, iako je ova od 1814. do 1920. bila dio južne Dalmacije, jer je ona već 1920. izdvojena iz Pokrajinske vlade za Dalmaciju, pa dalmatinski tisak ne prati zbivanja na njezinom prostoru, a i arhivski dokumenti su izvan teritorija Hrvatske. Prilike u gospodarstvu opisane su deskriptivno s brojnim podacima u kvantitativnom izrazu, a na kraju knjige priložene su i statističke tablice koje potkrepljuju iznesene podatke. Zaključak je da je područje vrlo bogato, ali i da u deset godina nove države nije na području južne Dalmacije bilo većeg napretka ni blagostanja, te da je dio pučanstva zbog teškog života i besperspektivnosti odlazio u emigraciju.

Iz drugog poglavlja, "Politički odnosi u južnoj Dalmaciji od sloma Austro-Ugarske do Vidovdanskog ustava", dokumentirano se vidi da je uoči stvaranja Kraljevine SHS jugoslavenska ideja imala brojne pristaše. Hrvatstvo je zatomljeno, potiskivano snažnije izraženom jugoslavenskom idejom, koja je na ovom području, gdje je živio jedan od osnivača Jugoslavenskog odbora Ljubo Leontić, bila izvanredno jaka. Jugoslavenstvo, kao i velikosrpsvo iskorištava kompromitiranost austrijskog sustava na Balkanu, odnosno presporu razradu ideje već inicirane reorganizacije monarhije na federalnoj bazi, kao i činjenicu da je austrijska vlada, otkrivši dobro organiziranu i snažnu mrežu u Bosni i Hercegovini te Dalmaciji, koja je radila na razbijanju monarhije i stvaranju jugoslavenske država sa Srbijom kao južnoslavenskim Piemontom, reagirala zbog ratnih prilika dosta grubo. Na jačanje pristaša jugoslavenske ideje utjecale su daka-ko i sve teže gospodarske prilike i glad, pa ju je narod prihvatio kao jedno od mogućih dobrih - i još neisprobanih - rješenja. No ponašanje velikosrba, koji su nastojali oduzeti svaku vodeću ulogu nesrpskom stanovništvu, pa čak i dubrovačkim Srbima katolicima, uskoro je promijenilo prosrpsko i velikosrpsko raspoloženje i stvorilo jaku opoziciju. Međutim, razjedinenost nerežimskih stranaka i različiti stavovi o uređenju nove države do Vidovdanskog ustava spriječili su njihov snažniji istup. Sva je vlast u južnoj Dalmaciji bila u rukama radikala i ponešto lijevih demokrata, negirajući svaku posebnost Hrvatima. Kao i svaka politička presija tako je i ova postupno oslobađala energiju naroda, i otpori, koji su se postepeno javljali, bili su sve brojniji i jači. Daka-ko da ovaj proces nije tekao ravnomjerno niti istoznačno.

UDK 949.713

ISSN 0353-295 X

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

R A D O V I

VOL. 25

Z A G R E B

1992.

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

Izdavač: ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Filozofski fakultet Zagreb - Humanističke i društvene znanosti, Zagreb, Krčka ul. 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu R Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis "Radovi" oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informacije R Hrvatske pod br. UP-547/2-84-1984.